

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.2.7>

MODEL KSZTAŁTOWANIA KULTURY KOMUNIKACJI WEWNĘTRZNEJ W PROCESIE SZKOLENIA ZAWODOWEGO OFICERÓW SZCZEBLA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO

Viktor Shydliukh

*docent Katedry Komunikacji Strategicznej Centrum Dydaktyczno-Naukowego Komunikacji Strategicznej
w zakresie Zapewnienia Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony
Narodowego Uniwersytetu Obrony Ukrainy (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-3792-3592
e-mail: shydlyukh@ukr.net*

Adnotacja. W artykule przeanalizowano istotę modelowania, jako jednego z podstawowych podejść do poznania zjawisk obiektywnej rzeczywistości w nauce, a także modelowania pedagogicznego jako naukowego podejścia do badania procesów w praktyce pedagogicznej. Przeprowadzono analizę filozoficznych definicji pojęć „kultura”, „komunikacja wewnętrzna”, a także podano autorską definicję pojęć „kultura komunikacji wewnętrznej” i „model kształtowania kultury komunikacji wewnętrznej oficerów poziomu operacyjno-taktycznego w procesie szkolenia zawodowego” w kontekście szkolenia zawodowego oficerów Sił Zbrojnych Ukrainy. Zbadano publikacje naukowe dotyczące podobnych modeli budowy procesu szkolenia zawodowego i zidentyfikowano główne czynniki, które należy wziąć pod uwagę. Na podstawie własnego doświadczenia autora, a także doświadczenia w budowaniu takich modeli, specyfiki szkolenia zawodowego oficerów, zaproponowano pedagogiczny model kształtowania kultury komunikacji wewnętrznej w procesie szkolenia zawodowego oficerów na poziomie operacyjno-taktycznym. Stwierdzono, że proponowany model może być wykorzystany w procesie opracowywania metodyki i kompleksu szkoleniowo-metodycznego kształtowania kultury komunikacji wewnętrznej oficerów na poziomie operacyjno-taktycznym.

Słowa kluczowe: kultura komunikacji wewnętrznej, szkolenia zawodowe, model, modelowanie, modelowanie pedagogiczne, żołnierze, oficerowie.

MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNAL COMMUNICATIONS CULTURE IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING FOR OPERATIONAL-TACTICAL LEVEL OFFICERS

Viktor Shydliukh

*Associate Professor at the Strategic Communications Department
of the Educational and Research Center of Strategic Communications
in the Sphere of National Security and Defense
National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-3792-3592
e-mail: shydlyukh@ukr.net*

Abstract. The article analyzes the essence of modeling as one of the main approaches to the knowledge of the phenomena of objective reality in science, as well as pedagogical modeling as a scientific approach to the study of processes in pedagogical practices. We analyze philosophical definitions of the concepts of “culture” and “internal communication”, and provide our own definition of the concept of “internal communications culture” and «model for the development of internal communications culture in the process of professional training for operational-tactical level officers» in the context of professional training of officers for the Armed Forces of Ukraine. We have researched scientific publications on similar models for the development of the process of professional training and identified the key factors to be considered. Based on our own experience, as well as analysis of similar models and the specifics of the officers’ professional training, we offer a pedagogical model for the development of internal communications culture in the process of professional training for operational-tactical level officers. It is concluded that the proposed model can be used to design a methodology and educational and methodological complex for the development of the internal communications culture of operational-tactical level officers.

Key words: internal communications culture, professional training, model, modeling, pedagogical modeling, military, officers.

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВНУТРІШНІХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО РІВНЯ

Віктор Шидлюх

*доцент кафедри стратегічних комунікацій
навчально-наукового центру стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони
Національного університету оборони України (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-3792-3592
e-mail: shydlyukh@ukr.net*

Анотація. У статті проаналізовано сутність моделювання як одного з основних підходів до пізнання явищ об’єктивної реальності в науці, а також педагогічного моделювання як наукового підходу до дослідження процесів у педагогічній практиці. Здійснено аналіз філософських визначень понять «культура», «внутрішня комунікація»,

а також подано авторське визначення понять «культура внутрішніх комунікацій» і «модель формування культури внутрішніх комунікацій офіцерів оперативного рівня в процесі професійної підготовки» в контексті професійної підготовки офіцерів Збройних сил України. Досліджено наукові публікації щодо аналогічних моделей побудови процесу професійної підготовки та визначено основні фактори, які потрібно врахувати. На підставі власного досвіду автора, а також досвіду побудови таких моделей, специфіки професійної підготовки офіцерів запропоновано педагогічну модель формування культури внутрішніх комунікацій у процесі професійної підготовки офіцерів оперативного рівня. Зроблено висновок, що запропонована модель може бути використана в процесі розроблення методики та навчально-методичного комплексу формування культури внутрішніх комунікацій в офіцерів оперативного рівня.

Ключові слова: культура внутрішніх комунікацій, професійна підготовка, модель, моделювання, педагогічне моделювання, військовослужбовці, офіцери.

Вступ. Серед основних підходів до пізнання явищ об'єктивної реальності в науці суттєве місце займають два: безпосереднє вивчення об'єкта пізнання (оригіналу) і, за умов складності або неможливості такого вивчення, – опосередковане вивчення аналога цього об'єкта. При цьому аналог називають моделлю, а сам процес або метод пізнання – моделюванням.

Нині моделювання використовується в усіх без винятку науках і на усіх етапах наукового дослідження. Евристична сила цього методу виявляється в тому, що за його допомогою вдається звести вивчення складного до простого, небаченого і невідчутного до видимого і відчутного, незнайомого до знайомого тощо, тобто зробити будь-яке явище дійсності доступним для пізнання. Моделювання як один з інтегральних методів наукового дослідження широко використовується в педагогіці (Шапран, 2012: 39). Як зазначають Г. Матушинський і А. Фролов, моделювання дає змогу об'єднати емпіричне та теоретичне в педагогічному дослідженні, тобто поєднувати у процесі вивчення педагогічного об'єкта експеримент із побудовою логічних конструкцій та наукових абстракцій (Матушинський, 2000: 187).

Демократичні зміни в Україні, а також тенденції розвитку сучасного інформаційного середовища актуалізували нагальну потребу в новому поколінні офіцерів оперативного рівня, що мають доволі сформований рівень культури внутрішніх комунікацій, необхідний для ефективного виконання військово-професійних завдань. Водночас практична фаза протидії гібридній війні проти України, яка ведеться Російською Федерацією, значно ускладнила умови, за яких відбувається професійна підготовка офіцерів оперативного рівня. Все це зумовлює необхідність концептуального перегляду процесу професійної підготовки офіцерів оперативного рівня та пошуку нової емпіричної моделі формування культури внутрішніх комунікацій у цьому процесі.

Основна частина. Слово «модель» у перекладі із французької мови «modèle» або латини «modulus» – «міра, аналог, зразок». У філософії «модель» – аналог, замітник, представник оригіналу в пізнанні. Завдяки їхньому ізоморфізму або гомоморфізму знання, отримані в результаті дослідження моделі, екстраполюються на оригінал, широко використовуються в багатьох науках у різних значеннях, але, як правило, поняття «модель» пов'язують із методом моделювання. У такому значенні «модель» – предметна, знакова чи мислена (уявна) система, що відтворює, імітує або відображає якісь визначальні характеристики, тобто принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості чи ознаки об'єкта пізнання (оригіналу), пряме, безпосереднє вивчення якого з якихось причин неможливе, неефективне або недоцільне і може замінити цей об'єкт у процесі, що досліджується, з метою отримання знань про нього (Шинкарук, 2002: 391).

Моделювання – науковий метод непрямого (опосередкованого) дослідження об'єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких із певних причин неможливе, ускладнене, неефективне чи недоцільне, через дослідження їхніх моделей – предметних, знакових чи мисленневих систем, що, відповідно, відтворюють, імітують чи відображають певні характеристики (властивості, ознаки, принципи внутрішньої організації або функціонування) оригіналів. У тісній взаємодії з іншими методами моделювання відіграє важливу роль у дослідженні найскладніших процесів та явищ мікро-, макро- і мегасвіту в розкритті їх глибинної суті (Шинкарук, 2002: 392).

Різновидом моделювання як наукового методу є педагогічне моделювання. В Українському педагогічному енциклопедичному словнику С. Гончаренка педагогічне моделювання визначене як науково обґрунтоване конструювання, яке відповідає заданим вимогам і наміченій побудові майбутньої моделі досліджуваного педагогічного процесу, враховуючи властивості, які вивчаються в процесі педагогічного експерименту. Метою педагогічного моделювання є виявлення можливостей удосконалення навчально-виховного процесу, пошуку резервів підвищення його ефективності і якості на основі аналізу моделі (Гончаренко, 2011: 213).

Предметом нашого дослідження є формування культури внутрішніх комунікацій у процесі професійної підготовки офіцерів оперативного рівня. З огляду на філософські визначення, поняття «культура» походить від латинського слова «culture» (обробіток, обробляти) і означає догляд, поліпшення, ушляхетнювання тілесно-душевно-духовних сил, схильностей і здібностей людини, а отже, і ступінь їх розвитку, сукупність способів і прийомів організації, реалізації та поступу людської життєдіяльності, способів людського буття, а також сукупність матеріальних і духовних надбань на певному історичному рівні розвитку суспільства і людини, які втілені в результатах продуктивної діяльності (Шинкарук, 2002: 313). Категорія «комунікація» походить від латинського слова «communico» (повідомлення, зв'язок, спілкування) і в широкому сенсі означає термін, що окреслює людську взаємодію у світі (Шинкарук, 2002: 291). Під терміном «внутрішня комунікація» в цій статті ми розуміємо внутрішню організаційну взаємодію між суб'єктами Збройних сил України.

Отже, ми можемо визначити, що поняття «культура внутрішніх комунікацій» офіцерів Збройних сил України – це поліпшення, ушляхетнювання тілесно-душевно-духовних сил, схильностей і здібностей офіцерів до внутрішньої організаційної взаємодії, ступінь їх розвитку, сукупність способів і прийомів діяльності Збройних сил України, реалізації та поступу офіцерської життєдіяльності, способів офіцерського буття, а також сукупність матеріальних і духовних надбань на певному історичному рівні розвитку суспільства, Збройних сил України і самих офіцерів, які втілені в результатах їхньої продуктивної діяльності.

За визначенням О. Бойка, формування – це надання певної форми, завершеності процесу становлення людини як особистості – соціального суб'єкта, досягнення нею рівня соціальної зрілості та стабільності. Інакше кажучи, формування – це процес становлення людини як соціальної істоти під впливом різноманітних чинників, наприклад, соціальних, економічних, ідеологічних, психологічних, педагогічних та ін. Отже, правомірно стверджувати, що загалом формування в професійній освіті – це процес набуття необхідних ставлень, настанов, досвіду, професійної компетентності, ціннісних і мотиваційних детермінант, які надають майбутньому фахівцеві змогу свідомо здійснювати професійну діяльність із найбільшою ефективністю (Бойко, 2020: 132–133).

Проаналізувавши вищезазначені дослідження, вважаємо, що модель формування культури внутрішніх комунікацій офіцерів оперативно-тактичного рівня в процесі професійної підготовки – це зразок побудови складника процесу професійної підготовки офіцерів оперативно-тактичного рівня, що відображає визначальні характеристики та принципи внутрішньої організації і функціонування цього процесу, які створюють умови для набуття офіцерами необхідних ставлень, настанов, досвіду, професійної компетентності, ціннісних і мотиваційних детермінант щодо поліпшення, ушляхетнювання тілесно-душевно-духовних сил, схильностей і здібностей до внутрішньої організаційної взаємодії, підвищення ступеня їх розвитку, які забезпечують змогу свідомо здійснювати професійну діяльність із найбільшою ефективністю.

Метою статті є розроблення та обґрунтування складників емпіричної моделі формування культури внутрішніх комунікацій офіцерів оперативно-тактичного рівня в процесі професійної підготовки.

Матеріал і методи досліджень. У дослідженні проаналізовано сутність моделювання в педагогічній практиці. Вважаємо, що вартими уваги є висновки вітчизняних вчених О. Столяренко і О. Столяренко, з якими ми погоджуємось, що пріоритетна роль у розробці моделі і її втіленні в педагогічній практиці належить системному підходу. Важливу складову частину системного підходу становлять основні ідеї та принципи діяльності, спрямованої на пізнання і перетворення соціально педагогічної дійсності. Систему характеризують такі специфічні ознаки: по-перше, до неї входить визначена сукупність компонентів (елементів, підсистем), взаємозв'язок і взаємодія яких зумовлюють цілісність системного бачення; по-друге, наявність інтегративних якостей, не властивих окремим її частинам; по-третє, систему можна уявити цілісним утворенням лише за умови, якщо вона обґрунтовано, з огляду на об'єктивно діючі зв'язки і відносини, виділяється з навколишнього середовища. Розвиток системи – процес кількісних і якісних змін, що зумовлює її перехід від одного рівня цілісності до іншого (Столяренко, 2015: 12).

Вчений Ю. Малик запропонував модель формування комунікативної культури майбутніх фахівців публічного управління та адміністрування в процесі професійної підготовки. На його думку, модель ґрунтується на засадах євроінтеграційних тенденцій, освітньо-кваліфікаційних вимог до професійної діяльності фахівців публічного управління та адміністрування, гуманізації навчання та культурологічного підходу. В основу моделі покладені дидактичні принципи (системності, свідомості і активності, науковості, доступності, забезпечення, наочності) та специфічні принципи (проблемності, діалогічності, орієнтації на майбутню професійну діяльність, освітньої рефлексії). Педагогічними умовами, які сприяють якісному та ефективному формуванню та розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців публічного управління та адміністрування у процесі професійної підготовки, визначено: реалізацію особистісно орієнтованого підходу до формування та розвитку комунікативної культури високого рівня; забезпечення професійно орієнтованої мотивації студентів до опанування вмінь та навичок ділової комунікації; застосування в навчальному процесі активних методів навчання, в основі яких лежить взаємодія учасників навчального процесу; професійну майстерність, загальну ерудованість та високий рівень педагогічної, психологічної та комунікативної культури викладачів, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців (Малик, 2017: 164). Однак, на нашу думку, в цій моделі не вистачає обґрунтованості і самої структури майбутньої моделі досліджуваного педагогічного процесу. Крім цього, не розкрито, як зазначена модель враховує культурологічну проблему формування комунікативної культури як феномена.

На думку В. Ягупова, в педагогіці «модель» – знакова система, за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру, функціонування й зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження (Ягупов, 2003: 31).

Реалізуючи системний підхід до побудови педагогічної моделі процесу формування культури внутрішніх комунікацій у процесі професійної підготовки офіцерів оперативно-тактичного рівня, ми проаналізували спектр основних проблемних питань у Збройних силах України з наукових джерел (Проблеми та напрями, 2017: 3–165; Кас'яненко, 2020: 161–168) і дійшли висновку, що вони є схожими з тими, які вирішували військові фахівці іноземних армій англосаксонського підходу до підготовки кадрів у процесі вдосконалення професійної підготовки військовослужбовців, за результатами досліджень, проведених О. Бойком (Бойко, 2020: 252–255). На підставі аналізу цих досліджень методом аналогій ми спробували побудувати аналогічну з іноземною модель формування культури внутрішніх комунікацій у процесі професійної підготовки офіцерів оперативно-тактичного рівня з урахуванням власного вітчизняного та іноземного досвіду.

Результати. Дослідження (Бойко, 2020: 252–255) показали, що в процесі професійної підготовки військовослужбовців обов'язково треба враховувати такі особливості дорослих людей: усвідомлене ставлення до своєї професійної підготовки; потреба бути самостійними в навчальній діяльності; потреба в осмисленості сенсу набуття освіти (для вирішення певної проблеми і досягнення конкретної мети), що забезпечує мотивацію; потреба в практичній спрямованості щодо професійної підготовки, прагнення відразу застосувати отримані знання, вміння і навички у своїй діяльності; наявність життєвого досвіду як важливого джерела знань; вплив на професійну підготовку професійних, соціальних, побутових і часових чинників. У процесі передачі бойового досвіду і військового лідерства в системі підготовки військовослужбовців армій провідних країн світу основні зусилля інструкторів з бойової підготовки, фахівців військової освіти, викладачів вищих військових навчальних закладів спрямовуються на організацію групового навчання – дискусії, практичні дії, отримання досвіду навчання інших (наставництво, методична підготовка) і негайне застосування теорії на практиці з метою отримання практичного досвіду військової діяльності (Бойко, 2020: 254).

За результатами наукових досліджень проблем професійної підготовки у збройних силах англосаксонського підходу до підготовки кадрів особливу популярність набула циклічна чотириступенева емпірична (від грец. *empeiria* – досвід) модель процесу навчання і засвоєння людиною нової інформації (Experiential Learning Model), що запропонована Д. Колбом (Devid A. Kolb) і його колегами з Case Western Reserve University наприкінці ХХ століття. Згідно з так званим циклом Колба, навчальна діяльність складається з мислення і виконання. Він вважає, що неможливо ефективно вчитися, просто читаючи про щось або вивчаючи тільки певні теоретичні концепції. Важливо поєднувати це з певним практичним досвідом, щоб посилити або перевірити теорію. Так само не може бути ефективним навчання, в процесі якого щось просто виконується. Необхідно обдумати те, що вже зроблене, підбити підсумки, щоб по-справжньому зрозуміти, що робили. Відправним моментом у природному навчанні є конкретний досвід. Він утворює ґрунт для спостереження й осмислення (рефлексії), які становлять другу фазу навчання. На підставі спостереження людина приходить до абстрактних (відсторонених від безпосереднього досвіду) представлень і понять (третя фаза), що, виступаючи у вигляді гіпотез, перевіряються в різноманітних ситуаціях – уявних, модельованих і реальних (четверта фаза – активне експериментування) (Бойко, 2020: 255).

Професійна підготовка військовослужбовців може розпочатися з будь-якої вищезазначеної стадії або фази. Процес проходить циклічно – до того часу, поки не сформується відповідна навичка та вміння; як тільки одна навичка набута, мозок готовий до подальших навчальних дій і засвоєння навчального матеріалу. Військові інструктори враховують те, що військовослужбовці віддають у навчальній поведінці явну перевагу якійсь стадії циклу навчальній діяльності: практичним діям або теоретизуванню (причому це стосується як тих, хто вчиться, так і викладачів) (Бойко, 2020: 255).

За прийнятими в Україні доктринальними документами, внутрішні комунікації є складником стратегічних комунікацій. Зазначене вимагає формування в офіцерів оперативного-тактичного рівня певних установок (*attitudes*) до навколишнього світу, оскільки в НАТО стратегічні комунікації розглядаються як спосіб мислення (*mindset*), який передбачає ширше розуміння комунікацій як таких, що виходять за рамки традиційних засобів масової інформації та некінетичних підходів до досягнення бажаних ефектів в інформаційному середовищі (Семененко, 2021: 129). Ми також маємо врахувати, що майбутня педагогічна модель має передбачати поєднання культурологічного та компетентнісного підходів до внутрішньоособистісної, міжособистісної, міжкультурної, суб'єкт-суб'єктної, компетентнісної та контекстної аспектації професійної підготовки.

На основі власного досвіду автора, а також зарубіжного досвіду побудови аналогічних моделей, спеціфіки формування культури внутрішніх комунікацій у процесі професійної підготовки офіцерів оперативного-тактичного рівня **ми пропонуємо педагогічну модель**, яка включає наведені нижче блоки.

Концептуальний блок, в якому на підставі досвіду перед слухачами ставляться проблеми внутрішніх комунікацій, формулюється мета, основні завдання, принципи внутрішніх комунікацій, концепти установок до навколишнього світу (*mindset*) формування культури внутрішніх комунікацій. У цьому блоці доцільно і надзвичайно важливо посилювати теорію прикладами з практичного досвіду. Головне завдання цього етапу – пробудити пізнавальну і емоційну сферу слухача в системі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Змістовний блок включає зміст професійних компетентностей офіцерів оперативного-тактичного рівня як організаторів внутрішніх комунікацій. Він утворює теоретичний ґрунт для спостереження й осмислення (рефлексії), які становлять другу фазу навчання.

Методичний блок передбачає опанування практичними формами, методами, методиками і засобами організації внутрішніх комунікацій, що забезпечує у слухачів поступове формування і розвиток практичних навичок, завдяки яким вони приходять до усталених власних висновків, представлень і понять, необхідних для самостійної діяльності, а також формування методичної основи для розвитку культури внутрішніх комунікацій.

Оцінювально-результативний блок включає оцінювання результатів формування культури внутрішніх комунікацій через систему визначених критеріїв і показників (ціннісно-мотиваційних, емоційно-вольових, когнітивних, організаційно-діяльнісних, психологічних, предметно-діяльнісних, індивідуально-психологічних, суб'єктних тощо). Основною функцією цього блоку є визначення рівня сформованості культури внутрішніх комунікацій (низький, достатній, високий) за допомогою відповідної методики діагностування. На підставі визначеного рівня сформованості культури внутрішніх комунікацій за допомогою методики аналізу проведених дій виробляються пропозиції щодо вдосконалення процесу її формування, а також вносяться зміни до завдань, змісту і організаційних форм підготовки, форм і методів професійної підготовки офіцерів оперативного-тактичного рівня.

Супроводжувально-контекстний блок передбачає застосування контекстного підходу до реалізації слухачами сформованої культури внутрішніх комунікацій у професійній діяльності. Його зміст полягає в тому, що в процесі практичної реалізації цінностей і набутого досвіду внутрішніх комунікацій офіцерами необхідно емоційно і пізнавально підтримувати процес розвитку їх культури внутрішніх комунікацій, для цього викладач має забезпечувати можливість зворотного зв'язку зі слухачами, що має величезну користь як у сенсі розвитку культури внутрішніх комунікацій (демонстрація культури внутрішніх комунікацій на особистому прикладі), так і задля отримання викладачем актуальної інформації, необхідної для вдосконалення процесу професійної підготовки наступних слухачів в майбутньому.

Усі блоки передбачають суб'єкт-суб'єкту взаємодію науково-педагогічних працівників і офіцерів оперативного-тактичного рівня (слухачів). Передбачається, що ця модель має використовуватись циклічно і охоплювати весь процес професійної підготовки.

Щодо використання в моделі культурологічного підходу, то Ю. Бойчук вважає, що культурологічний підхід зумовлений об'єктивним зв'язком людини з культурою як системою цінностей. Людина містить у собі частину культури і розвивається на основі засвоєної нею культури; при цьому людина вносить у неї принципово нові положення, стає творцем нових елементів культури. Таким чином, освоєння культури як системи цінностей є розвитком самої людини та її становлення як творчої особистості (Бойчук, 2009: 16), з чим ми абсолютно погоджуємось.

Нами пропонується систему цінностей офіцерів оперативного-тактичного рівня удосконалювати через формування в них нового способу мислення (mindset) внутрішніх комунікацій, який передбачає ширше розуміння внутрішніх комунікацій як таких, що виходять за традиційні рамки військових колективів і стають елементом стратегічних комунікацій, а також поступового відходу від взаємодії «я начальник, ти – підлеглий» і переходу до принципу «ми – команда». Вважаємо, що культурологічний підхід має, не підміняючи викладання філософії, історії, політології, релігієзнавства, психології, військових дисциплін, розвивати міжособистісний міжкультурний діалог усередині команди, об'єднаної ідеєю виконання місії. На нашу думку, саме культурологічний підхід є тим інструментом, завдяки якому в підготовці офіцерів будуть комплексно враховані внутрішньоособистісні, міжособистісні, міжкультурні та контекстні аспекти професійної підготовки офіцерів, а також заповнені проміжки між ними в процесі розв'язання проблеми формування культури внутрішніх комунікацій як міждисциплінарної проблеми.

Висновки. Таким чином, у результаті дослідження нами запропоновано модель формування культури внутрішніх комунікацій в офіцерів оперативного-тактичного рівня як концепту процесу удосконалення їхньої професійної підготовки, обґрунтовано її складники та сутність культурологічного підходу до її реалізації.

Запропонована модель може бути використана в процесі розроблення методики та навчально-методичного комплексу формування культури внутрішніх комунікацій в офіцерів оперативного-тактичного рівня.

Список використаних джерел:

1. Бойко О.В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Видавець О.О. Євенок, 2020. 667 с.
2. Бойчук Ю.Д. Культурологічний і аксіологічний підходи до формування еколого-валеологічної культури студентів педагогічних навчальних закладів. *Вісник НТУУ «КПІ». Сер. Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2009. № 3. С. 121–125.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник : словник. Вид. 2-ге, допов. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
4. Малик Ю.І. Модель формування комунікативної культури майбутніх фахівців публічного управління та адміністрування у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Педагогіка, психологія, філософія.* 2017. Вип. 277. С. 162–167.
5. Матушинский Г. У., Фролов А. Г. Проектирование моделей подготовки к профессиональной деятельности преподавателей высшей школы. *Educational Technology and Society.* 2000. № 3 (4). С. 183–192.
6. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди / Бистрицький Є.К. та ін. ; за ред. В.І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
7. Кас'яненко М. Аналіз проблем професійної підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу. *Journal of Scientific Papers: Social Development and Security.* 2020. Вип. 10. № 5. С. 161–168. URL: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/299/322> (дата звернення: 21.07.2021). DOI: 10.33445/sds.2020.10.5.15
8. Проблеми та напрями вдосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду антитерористичної операції у східних областях України : тези доп. учасн. XVI наук.-метод. конф. 25 травня 2017 р. / ЖВІ ім. С.П. Корольова. Житомир : ЖВІ, 2017. 176 с.
9. Столяренко О.В., Столяренко О.В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навч.-метод. посіб. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 196 с.
10. Семененко В.М., Шидлюк В.В., Сівоха І.М. Культура стратегічних комунікацій як основа таргетингу. *Збірник наук. праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського.* 2021. № 1(71). С. 128–133.
11. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа.* 2012. № 12. С. 39–43.
12. Ягунов В.В. Моделювання навчального процесу як педагогічна проблема. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: наук.-метод. журнал.* 2003. Вип. 1. С. 28–37.

References:

1. Boiko, O.V. (2020). Teoriia i metodyka formuvannia liderskoi kompetentnosti ofitseriv Zbroinykh syl Ukrainy [Theory and methods of formation of leadership competence of officers of the Armed Forces of Ukraine]. *Vydavets O.O. Yevenok*. 667 p. [in Ukrainian].
2. Boichuk, Yu.D. (2009). Kulturolohichni i aksiolohichni pidkhody do formuvannia ekolohe-valeolohichnoi kultury studentiv pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [Culturological and axiological approaches to the formation of ecological and valeological culture of students of pedagogical educational institutions]. *Visnyk NTUU "KPI". Serii "Filosofia. Psykholohiia. Pedahohika"*, № 3. P. 121–125 [in Ukrainian].
3. Malyk, Yu.I. (2017). Model formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnykh fakhivtsiv publichnoho upravlinnia ta administruvannia u protsesi profesiinoi pidhotovky [Model of formation of communicative culture of future specialists of public administration and administration in the process of professional training]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii "Pedahohika, psykholohiia, filosofia"*, Vyp. 277. P. 162–167 [in Ukrainian].
4. Matushinskii, G.U., Frolov A.G. (2000). Proektirovanie modelei podgotovki k professionalnoi deiatelnosti prepodavatelei vysshei shkoly [Designing of models of preparation for professional activity of teachers of higher school]. *Educational Technology and Society*, №3 (4). P. 183–192 [in Russian].
5. Shynkaruk, V.I. (red.) (2002). Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. *Abrys*. 742 p. [in Ukrainian].
6. Kasianenko, M. (2020). Analiz problem profesiinoi pidhotovky hromadian Ukrainy za prohramoiu pidhotovky ofitseriv zapasu [Analysis of professional training problems for citizens of Ukraine according to the training of reserve officers' program]. *Journal of Scientific Papers: Social Development and Security*, Vol. 10, № 5. P. 161–168. DOI: 10.33445/sds.2020.10.5.15 [in Ukrainian].
7. Problemy ta napriamy vdoshkonalennia pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv z urakhuvanniam dosvidu antyterrorystychnoi operatsii u skhidnykh oblastiakh Ukrainy [Problems and directions of improving the training of military specialists taking into account the experience of the anti-terrorist operation in the eastern regions of Ukraine]. (2017). Tezy dop. uchasn. XVI nauk.-metod. konf. 25 travnia 2017 r. *ZhVI im. S.P. Korolova*. 176 p. [in Ukrainian].
8. Stoliarenko, O.V. Stoliarenko, O.V. (2015). Modeliuvannia pedahohichnoi diialnosti u pidhotovtsi fakhivtsia [Modeling of pedagogical activity in specialist training]. *TOV "Nilan-LTD"*. 196 p. [in Ukrainian].
9. Semenenko, V.M., Shydliukh, V.V. & Sivokha, I.M. (2021). Kultura stratehichnykh komunikatsii yak osnova tarhetynhu [The strategic communications culture as a basis for targeting]. *Zb. nauk. prats Tsentru voienno-stratehichnykh doslidzhen Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy im. I. Cherniakhovskoho*, № 1(71). P. 128–133 [in Ukrainian].
10. Shapran, Yu. (2012). Pedahohichne modeliuvannia u protsesi formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia biolohii [Pedagogical modeling in the process of forming the professional competence of a future biology teacher]. *Ridna shkola*, № 12. P. 39–43 [in Ukrainian].
11. Yahupov, V.V. (2003). Modeliuvannia navchalnoho protsesu yak pedahohichna problema [Modeling the educational process as a pedagogical problem]. *Continuing professional education: theory and practice: a scientific and methodological journal*, Vol. 1. P. 28–37 [in Ukrainian].